

Klimaatadaptatie is kans om de omgeving te verrijken

Nederland kende dit jaar een warme zomer. De zon scheen volop, maar regen was er te weinig. Vorig jaar begon de zomer juist met grote wateroverlast in Limburg. "Hoe paradoxaal droogte en wateroverlast ook lijken, Nederland krijgt steeds vaker met extremen te maken", aldus Mattijs Hehenkamp (Movares). "We moeten flexibel zijn en inspelen op veranderingen als deze", zegt Doede Wessels (DGMR). Een gesprek over klimaatadaptatie en de consequenties daarvan.

Waterberging Molenvlietpark in Den Haag. (Foto: Movares)

Niemand kan eromheen: het klimaat verandert merkbaar en zichtbaar. Droogte en wateroverlast zijn twee voorbeelden van extremer weer. De openbaar toegankelijke website Klimaat-effectatlas.nl benoemt daarnaast nog twee extremen: zeespiegelstijging en hittestress. Wat de grootste risico's zijn, hangt van de locatie in Nederland af. Het westerse polderlandschap kent andere uitdagingen dan de zandgrond in het oosten. Wie aandacht aan klimaatadaptatie wil geven, moet rekening houden met de lokale omstandigheden.

Klimaatadaptatie

"De vraag bij klimaatadaptatie is: hoe kunnen we ons op een veranderend klimaat voorbereiden? Adaptief zijn en reageren op de veranderingen", stelt Mattijs Hehenkamp. Hij

IN 'T KORT - Klimaatadaptatie

Niemand kan eromheen: het klimaat verandert merkbaar en zichtbaar

Droogte en wateroverlast zijn twee voorbeelden van extremer weer

Bij klimaatadaptatie moet men rekening houden met lokale omstandigheden

Niet alleen voor steden, ook voor de industrie liggen er kansen

werkt als consultant Watermanagement bij Movares. Hij komt in de praktijk ook de term klimaatmitigatie tegen. "De termen lopen vaak door elkaar, maar bij mitigatie gaat het om het voorkomen van klimaatverandering. Bijvoorbeeld door CO₂-uitstoot te verminderen. Bij adaptatie gaat het juist om meebewegen." Doede Wessels, adviseur Milieubeleid en ruimte bij DGMR, voegt nog een dimensie toe. "We moeten inderdaad flexibel zijn, reageren én inspelen op veranderingen. Vooraf vastgestelde maatregelen passen niet. Waterschappen waren eerst van de waterafvoer, terwijl ze nu moeten nadenken over het vasthouden van water. Voor goede oplossingen moeten we verder kijken. Voor projecten waarbij wij betrokken zijn, moet het gaan om gebouw én omgeving, om oplossingen die elkaar versterken." Neem bijvoorbeeld de hittestress in steden. Een aaneenschakeling van warme dagen wordt een probleem voor de gezondheid. Mensen slapen slechter, ouderen krijgen klachten. Nu proberen we dat op te lossen met ventileren en koeling, constateren beide adviseurs. Klimaatadaptatie betekent dat huizen anders ontworpen worden, zodat het binnen niet meer zo heet wordt. En wat kan de omgeving bijdragen?

Vergroenende maatregelen

Hehenkamp ziet dat in de regio afspraken gemaakt worden om klimaatadaptatie concreet in te richten. Beleidsmakers in provincies en gemeenten lopen voorop en

stellen beleidsregels op. Wie gaat bouwen in de regio's Amsterdam of Rotterdam moet bijvoorbeeld 70 millimeter regen kunnen bergen. Of als het over hitte gaat, moeten bouwers zorgen voor voldoende schaduw in de openbare ruimte.

"In de basis komt het neer op meer ruimte voor water, liefst met vergroenende maatregelen. En meer bescherming tegen hitte. Ook dan gaat het snel over vergroenende maatregelen. De functionele verbossing van steden zou steeds de inzet moeten zijn", vindt de Movares-adviseur.

Niet alleen voor steden, ook voor de industrie liggen er kansen, meent Wessels die veel advieswerk voor deze sector doet. "Water langer vasthouden, ook voor koeling van gebouwen en omgeving. Dat is een uitdaging, maar het kan. Als de veiligheid op het terrein maar gewaarborgd blijft."

Regenwater benutten

Bij nieuwbouw is er veel vrijheid om voor andere maatregelen te kiezen, betogen beide adviseurs. "Scheid bijvoorbeeld de waterafvoer en laat niet alles naar het riool lopen. Een zogenaamd wadi-systeem vangt in de wijk het regenwater op en houdt het vast. En denk in huis aan een warmte-/koudeopslag om op een andere manier te verwarmen of te koelen", aldus Hehenkamp. Wessels: "Dan moet voor de bewoners wel duidelijk zijn dat je aan de wadi niet je auto kunt wassen. Of bijvoorbeeld de grindkoffer die het water in de tuin opvangt. De eerste bewoner kent het bestaan en de

functie ervan, maar hoe zit het met de volgende bewoners? Dus de volgende uitdaging is: hoe houd je die kennis vast?" We moeten anders gaan denken. De tijd is voorbij dat Nederland een voorspelbaar gematigd klimaat had, dat er eerder te veel dan te weinig water was en dat er veel energie beschikbaar was. We moeten nu meer moeite doen, maar klimaatadaptatie is geen hobby, onderstrepen beiden. Waarom in nieuwbouw geen regenwater gebruiken voor het toilet? "Het is eigenlijk van de zotte dat we nog steeds met drinkwater onze toilet doorspoelen", vindt Hehenkamp. "Ooit is die keuze gemaakt om te voorkomen dat leidingen verkeerd aangesloten zouden worden. Natuurlijk kun je ziek worden als regenwater in het drinkwaterstelsel komt. Dit vraagt dus om een secure aanpak, maar het kan". Daarnaast vraagt het gewinning bij de gebruikers, weet Doede. "Een bedrijf met een flink dak ving regenwater op, waarmee ze onder andere de toiletten spoelden. Dat geeft uiteindelijk een bruine aanslag aan de toiletten. Al ziet het er niet fris uit, vies is het niet. Daar moesten de werknemers aan wennen."

Meerwaarde voor leefomgeving

De urgentie om klimaatadaptief te zijn, is duidelijk aanwezig. Hehenkamp: "De biodiversiteit neemt echt af de laatste honderd jaar. We moeten echt moeite doen voor de natuur. Ook zonder dat er subsidie tegenover staat, zoals bij zonnepanelen." En die moeite betaalt zich uit, concluderen beide heren. "Inspelen op het klimaat heeft meerwaarde voor de leefomgeving en voor het vastgoed. Niet voor niets staan de duurste panden in groene straten; dat zijn aantrekkelijke plekken." Waar begin je als klimaatadaptatie een onderdeel van het ontwerpproces is? "Kijk welke bijdrage een project kan leveren aan de

Mogelijkheden om een bestaande straat aan te passen aan de klimaatverandering. (Bron: Movares)

thema's die op die locatie spelen. De risico's staan op de site Klimaateffectatlas of regionale klimaatatlassen. Op die manier betrek je de omgeving bij wat je gaat ontwikkelen. Da's dus iets anders dan een standaard concept uitrollen", aldus Wessels.

"Maak je project fictief groter. Verduurzaming van een gebouw houdt niet op bij de stoep van de gemeente", vult Hehenkamp aan. "Je kunt groene, warmtewerende gevels maken, maar op de stoep zou je ook schaduw willen creëren. Als ontwikkelaar kun je denken: daar bemoei ik me niet mee, da's voor de gemeente. Maar ook bij de gemeente zitten adviseurs die bezig zijn met het grotere plaatje. Betrek ze erbij!"

Samen experimenteren

Redeneer niet vanuit de regels, maar vanuit de kansen. Nog te vaak vallen klimaatadaptieve oplossingen in de categorie lastig. Terwijl veel meer de noodzaak en de toegevoegde waarde voorop moeten staan, vinden beide adviseurs. "We moeten met elkaar zorgen voor de omgeving. Dat vraagt ook om experimenteren, want dat is adaptief en flexibel zijn. De

Klimaateffectatlas

De Klimaateffectatlas geeft een eerste indruk van de gevolgen van klimaatverandering voor de verschillende gebieden in Nederland. De atlas zoomt in op vier risico's: overstromingen, wateroverlast, droogte en hitte. Kaarten laten de gevolgen van deze effecten voor de verschillende regio's in Nederland zien. Gebruikers kunnen eigen kaarten samenstellen en downloaden. Ze helpen ontwerpteam bij het vormgeven van klimaatbestendige locaties, gebieden en landschappen. De Klimaateffectatlas is gebaseerd op landelijke gegevens en het gebruik ervan is gratis. Aanvullend zijn regionaal klimaatatlassen ontwikkeld die ook kunnen worden geraadpleegd, waarbij veelal de risico's voor wateroverlast in meer detail zijn uitgewerkt.

(wettelijke) ruimte is er om een gebied en een gebouw te verrijken. En ja, dat gaat wellicht wat meer tijd kosten", betoogt Wessels. "Laten we met elkaar accepteren dat we niet exact weten waar we uitkomen. We moeten in ieder geval iets doen. Op het adaptieve deel kunnen we prima het experiment aangaan. Dat is spannend, maar falen is ook ontwikkelen. Van onze fouten leren we weer iets." Hehenkamp weet het uit ervaring. Hij was betrokken bij meerdere projecten waarin beheerorganisaties samen optrokken en kansen probeerden te pakken. Zoals in Heerhugowaard bij een spooronderdoorgang die invloed had op de watergangen. "Prorail, waterschap en gemeente ontwikkelden hier samen met adviseurs een stationsgebied dat klimaatadaptief is ingericht. Niets mooiers dan hier als adviseurs aan bij te dragen. De omgeving wordt er echt beter van."

Erik-Jan van Pelt is hoofd Communicatie bij DGMR.

In juli 2021 werd Zuid-Limburg verrast door hoog water.